

Uvodna reč gđe Ekaterine Trendafilove

Međunarodni dan sećanja na žrtve Holokausta, 27. januar 2020.

Ekselencije, uvažene kolege, dame i gospodo,

Pre nego što započnem, želela bih da kažem da mi je velika čast da prisustvujem obeležavanju Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta. Htela bih da izrazim duboku zahvalnost izraelskom ambasadoru, g. Naoru Gilonu, koji me je pozvao da predstavim današnjeg glavnog govornika, g. Filipa Sandsa. Zahvaljujem takođe Ambasadi Izraela, Opštini grada Haga i jevrejskoj kulturnoj organizaciji, HAI (CHAI), koji su organizovali današnju komemoraciju.

Okupili smo se danas da bismo dostojanstveno obeležili sećanje na stravične zločine počinjene tokom Holokausta, kada je čovečanstvo skrenulo na stranputicu. Okupili smo se da bismo odali poštu šest miliona Jevreja i milionima drugih ljudi koje su nacisti pobili. Okupili smo se da bismo se setili izgubljenih generacija. Okupili smo se u nadi da buduće generacije nikada neće zaboraviti. I ubuduće ćemo uvek zastati na ovaj dan da bismo se prisetili koliko je važno pravedno i miroljubivo društvo – društvo u kome vlada pravna država i u kome te svete reči znače i uvek će značiti upravo to – „nikada više“.

Naučila sam iz vlastite istorije, od mog naroda, da golo preživljavanje nekada nije dovoljno; da se treba zauzeti za ono što je pravo. Ja sam rođena u Bugarskoj. Da se razumemo, moja zemlja je u toku rata prišla silama Osovine. Ali moj narod, građani Bugarske, razumeli su šta znače i koliko su dragocena načela čovečnosti. Shvatali su da ponekad, da bi spasili suseda – što znači spasiti samog sebe – ljudi moraju da se ujedine, moraju da izvrše pritisak na svoju vladu kako bi zaštitila sugrađane. A kada nemate poverenja da će tako postupiti, nekada morate da legnete na železničke šine da biste spasili svoje prijatelje, susede i sugrađane od logora smrti - jer je to ispravno.

Evo šta se dogodilo u Bugarskoj. Naš narod je izvršio pritisak na skupštinu da usvoji zakon kojim se zabranjuje deportacija preko 50.000 Jevreja u koncentracione logore. Strahujući da će vlada taj zakon prenebregnuti, građani Bugarske pošli su na dan kada su se očekivale deportacije na železničke stanice spremni da legnu na šine. I vozovi nisu krenuli. Jer, bugarski narod je znao - moraš zaštititi one kojima pretila opasnost, moraš sačuvati načela čovečnosti.

Neki su možda zaboravili ovu epizodu iz istorije, ali ja nisam. Služila mi je kao vodilja u životu i inspiracija u mom radu posvećenom pravdi.

Gospodin Sands se takođe čitavog života rukovodio višim ciljem. Tokom čitave plodne karijere neumorno je radio kao pisac, vodeći advokat u domenu ljudskih prava, profesor prava, član brojnih odbora i komisija, kako bi se najodgovornija lica za gnusne zločine pozvala na odgovornost, kako bi nepoznate priče bile ispričane, kako niko od nas nikada ne bi zaboravio.

I zaista, sposobnost g. Sandsa da kroz svoj rad u pravnoj struci i svojim pisanjem osvetli aspekte istorije, razotkrije činjenice i ispriča priču iz ljudskog ugla prosto je nestvarna. Njegova velika znatiželja i odlučnost navele su ga da otkrije niti koje spajaju dva uvažena pravna teoretičara, Herša Lauterpahta i Rafaela Lemkina, u njegovoj divnoj knjizi punoj reminiscencija "Ulica Istok Zapad" ("East West Street"). To je priča o dva čoveka koji su divovi na polju međunarodnog prava, priča o rađanju pravnih koncepata čije postojanje nikada nismo dovodili u pitanje. Njegova studija o životu ova dva čoveka u kontekstu traganja za sopstvenim korenima je u stvari prepričavanje istorije, istorije koja je bitna, naročito u našoj oblasti rada.

U današnje vreme uzimamo zdravo za gotovo svetski poredak koji je izgrađen na pepelu Holokausta – Ujedinjene nacije, Evropsku uniju, naše zajedničko ljudsko nasleđe. Uzimamo zdravo za gotovo upravo one pojmove o kojima je g. Sands tako elokventno pisao – pojmove na koje se danas oslanjamo kako bismo pozvali na odgovornost najodgovornija lica za gnusne zločine: genocid i zločine protiv čovečnosti.

I dok stojimo ovde danas, 75 godina nakon oslobođenja Aušvica, Holokaust postepeno prelazi iz živog sećanja ljudi u istoriju. Sve veća udaljenost od ovih događaja čini rad g. Sandsa utoliko značajnijim. U vreme kada se države sve više okreću same sebi, kada svetski lideri dovode u pitanje i samu potrebu za postojanjem međunarodnih ustanova koje su stvorene kako bi se sprečio novi Holokaust, naš kolektivni glas mora da se čuje. Ne smemo da se odrekemo samih temelja na kojima su naše slobode izgrađene.

Kao što je g. Sands pokazao tokom svoje upečatljive karijere, ne smemo biti samozadovoljni, ali ni pesimisti, u pogledu budućnosti svetskog poretka. Svako od nas je dužan da pamti šta se dogodilo za vreme Holokausta. Pored sveg nesavršenstva današnjeg sveta, moramo da nastavimo da težimo pravdi, poštovanju pravne države, brizi za vrednosti koje su zajedničke čitavom čovečanstvu, i ako je potrebno - da legnemo na šine. Ako postoji jedna stvar kojoj nas uči knjiga Ulica Istok Zapad, to je koliki uticaj pojedinci mogu da imaju na tok istorije.

Da citiram Elija Vizela, "*[p]ostoje trenuci kada smo nemoćni da sprečimo nepravdu, ali nikada ne sme doći vreme kada prestanemo da dižemo svoj glas*". Gospodinu Sandsu se nikad nije desilo da ne ustane protiv nepravde, on nikad nije propustio priliku da digne svoj glas. Čast mi je da predstavim

čoveka koji je u svojoj prozi tako jasno dočarao istoriju istaknutih intelektualaca međunarodnog krivičnog prava, čoveka koji se zalaže za ono što je pravo i ostaje dosledan svojim rečima.

A sada, sa ogromnim zadovoljstvom i poštovanjem dajem reč uvaženom kolegi, g. Filipu Sandsu.